

ספר מי השילוח - חלק ראשון - פרשת בשלה

Mei HaShiloach - Vol I. Exodus - *Shemoth - BeShalach*

To travel by day and night

(Psalm 68:35) You are awesome, God, from Your sanctuaries. The God of Israel gives strength and power to his people. Praise be to God!

Awesome God means even though there is good reason to be terrified and to fear God, still, in God's sanctuary in the Holy Temple where all the awe originates, there is given power and confidence to the Jewish people. That's why it says 'Praise be to God', meaning a person shouldn't fear lest he cause a break in the flow. So the verse ends "Praise be to God" because the fear has a source, a living source that flows without interruption.

ללכת יומם ולילה, כתיב [תהלים ס"ח ל'] נורא אלקים ממקדשך ה' אלקי ישראל נותן עוז ותעצומות לעם ברוך אלקים, נורא אלקי' היינו אף שבאמת יש להפחיד ולירא מפניו, אך במקום בהמ"ק אשר משם יוצאת היראה כמ"ש נורא אלקים ממקדשך, שם נותן עוז ותעצומות לעמו ישראל. וע"ז נאמר ברוך אלקים היינו שאל יחוש האדם כי פן עי"ז יפסוק ההשפעה. ע"ז מסיים ברוך אלקים היינו שיש לו מקור חיים שהוא נובע תמיד ואינו מפסיק,

Jacob, our patriarch, had these two characteristics: fear and confidence. He corresponds to the face of the eagle in the *Merkava* (chariot), because the eagle's nature is to display mercy to its own and cruelty to others. This is the meaning of the phrase "to travel by day and night". Day refers to the mercy with the Jewish people, and night refers to the nations.

ויעקב אבינו הי' לו אלו הב' מדות יראה ובטחון, הוא נגד פני נשר אשר במרכבה שמדתו רחמן על בניו ואכזר על אחרים, וזהו ללכת יומם היינו ברחמנות נגד ישראל, ולילה נגד האומות.

Opposite [Egyptians], shall you camp by the sea.

The Talmud says, (*Berachot* 63a) It is written (Proverbs 3:6) "Know Him in all your ways." This means even when you sin.

נכחו תחנו על הים, [ברכות ס"ג]. הנה כתוב [משלי ג' ו'] בכל דרכיך דעהו ואפילו לדבר עבירה,

The same is happening here in our text, when God commands us to encamp opposite Him, at the sea. For even when you do the same things as the Egyptians did, nonetheless what the Jew does is good.

וזה הענין נכחו תחנו על הים היינו אף שאתם עושים מעשים כמו המצריים מ"מ מעשה ישראל הם טובים,

For the Jewish nation is God's portion and inheritance, and they cleave to simplest Life without 'clothing' and take sustenance from the source of that life. And just as God is free and stripped of all characteristics and color, and is only the purest simplicity, so too Israel at the deepest level of

life, are not connected to any color or clothing, or power, whether in wisdom, in governance, or wealth - only in God alone. But the nations are different.

דהנה אומה הישראלית אשר הם חלק הש"י הם דבוקים בחיים פשוטים בלי שום לבוש ויונקים ממקור חיים ההוא, וכמו שהש"י מופשט מכל מדות ומכל גוון רק פשוט בתכלית הפשיטות, כן ישראל הם במקור חיותם אין אחוזתם בשום גוון ולבוש וכח הן בחכמה, הן בהתנשאות או בעשירות, בלתי בה' לבדו,

Every individual nation has a strength or particular color from which their life source flows and to which they are attached. For example, Babylon's strength was their leadership and innovative quality. Philistine's strength was that everyone worked to find a way of taking care of himself through some skill or some art or craft, upon which he could depend completely that he would always have the means to feed himself. Moab and their *klippah* (husk) is physical prowess; they concentrate on developing physical strengths with eating properly and focus on exercises and a lifestyle that promotes broadmindedness. This was signified by their god whose name is *Chemosh*. *Chemosh* was depicted as a man aghast at the image of his youth. Because that was always their greatest fear, that their expansiveness would be taken away from them, like an aged person whose desires and lusts decrease and who no longer enjoys that broadmindedness.

אבל האומות יש להם לכל אומה ואומה איזה כח וגוון אחר, אשר מזה ימשך כח חיותם ובוזה הם נאחזים, כגון בבל כחם הוא בהתנשאות. ופלשתים כחם במה שכ"א מהם יבקש תחבולה עד אשר ימצא סיבה לפרנסנה. או חכמה ידוע או מלאכה אשר יהיה בטוח לכו כי יהיה לו במה להתכלל, וענין מואב וקליפתם הוא תקופות, שהוא חזק בדעתו מכח אכילות, ושאר דברים כאלה המחזיקים ומרחיבים הדעת, וזה ענין ע"ז שלהם ששמו כמוש היינו תבנית אדם נכמש ממראה ילדותו כי מזה הם יראים פן ינטל מהם את זאת ההרחבה כאדם לעת זקנתו שתאות אכילתו מתמעטת ואין הרחבה בדעתו,

And thus we find with all the nations, each in their own way.

Now God scattered the Jewish people among the nations, in order that they dwell among these various powers so that the Jews be refined and seared by contact with these powers, and learn not to depend on them but maintain their faith in God. And in the future, when God redeems Israel, He will give them all those powers against which they tested themselves; thus God will give them the leadership qualities of the Babylonians, and the enjoyment of wealth that was Philistine, and the expansiveness that was Moab, and so on through all of them. Which they earned because of the pain they suffered from the testing they went through in exile.

וכן שאר האומות כ"א לפי דרכו, והנה הש"י פיזר את ישראל לבין האומות, והוא כדי שיהיו בין הכחות ולא יפנו אליהם ורק בה' ישימו בטחונם, ולעתיד כשהש"י יגאול אותם אז יתן להם כל הכחות שבררו עצמם בהם, והיינו התנשאות של בבל, וטובת עשירות שנמצא בפלשתים, והרחבה של מואב, וכן כלם יתן להם בעבור הצער שסבלו מהנסיונות שהי' להם בגלות,

However, when God plants all these good things and roots them in Israel, they will be full of holiness and they will also be without boundaries, for among Israel they will be godly, because while these blessings dwell among the nations, they are finite, with boundaries. But when they come among Israel, they will remain under the supervision of God, and so they will be without boundaries, because God is without boundaries.

אך כאשר יטע הש"י אלו הטובות בין ישראל, אז יהיה מלאים קדושה וגם יהי' בלי גבול שבישראל יהי' מהש"י, כי

באו"ה כל הטובות הם בשיעור וקצבה, אבל בישראל יהי' בהשגחות הש"י ממילא יהי' בלי גבול מאחר שהש"י הוא בלתי גבול,

It was about this, that the prophet Isaiah prophesied when he spoke of the fall of the Philistines. He said (Isaiah 14:30), "And the firstborn of the poor will eat, and the needy will lie down in safety; and I will kill your root with famine." For this is measure for measure, because the Philistines were obsessed with making sure they could feed themselves so that they would not have to depend for their livelihood on anyone. So they were told, "I will kill your root with famine." And when they fall, God will bring their power and their blessing into Israel, because we had to dwell among them in exile and had to prove ourselves in this respect, and we never put our trust in anyone but God. Therefore the firstborn of the poor will graze, meaning Israel who are poor and allow themselves to depend on God. And now, with the downfall of Philistine, the Jews will eat and make a living. And similar things are written about the downfall of other nations.

ועל ענין הזה מבואר בנבואת ישעי' כשנבא על מפלת פלשתים נאמר (ישעי' יד' ל') ורעו בכורי דלים ואביונים לבטח ירבצו והמתי ברעב שרשך היינו מדה במדה מצד שהם אומרים שצריך לחזור אחר סיבה לפרנסה, כדי שיהי' בטוח על חייו ע"כ, נאמר והמתי ברעב שרשך, וכשהם נופלים אז יכניס הש"י את כחם וטובתם לישראל, מחמת שהי' ביניהם בגלות ונבחנו במדה הזאת והם לא שמו בטחונם לזה רק בהש"י, ע"כ ורעו בכורי דלים היינו ישראל שהם דלים וסומכים עצמם על הש"י ועכשיו במפלתם הם ירעו ויתפרנסו, וכענין הזה נאמר גם במפלת שאר אומות,

And this is the meaning of the phrase, **Opposite [Egyptians], shall you camp by the sea.** Because these are the four powers and *klippot* husks of the Egyptians enumerated here, and they are: *Migdol* = Tower. *Yam* = the Sea. *Ba'al Tzfon* = Hidden (or Northern) Ba'al, and *Pi Ha'Chiroth* = Mouth of Freedoms. These four are the chief powers of Egypt, and therefore we were commanded to camp opposite them, meaning parallel to them or similar to them. God was promising us their power. That these pleasures and blessings now amongst Egypt would become ours.

וזה ביאר הכתוב נכחו תחנונו על הים כי נמנו בכך ארבעה כחות וקליפת של מצרים. והם מגדול. וים. ובעל צפון. ופי החירות. ואלו הארבעה הם עיקר הכחות של מצרים, וע"ז אמר הכתוב נכחו תחנונו היינו כנגדו וכדומה להם בכחותם יהי' גם לכם כל הנאות וטובות שנמצא למצרים,

And although we are encamped there, we will still be redeemed, and they will fall before us. Because all these powers are full of holiness when among the Jewish people, even though the actions resemble those of Egypt. For the rule is "as above, so below" and everything has its opposite. And as we find here, there was the accusation "what difference is there between these, and these? These are pagans and also these are pagans." Nevertheless, God bears witness upon them, that there is nothing in the heart of the Jew but love of God.

ואעפ"כ תגאלו מהם ויפלו לפניכם כי כל אלו הכחות אשר בין ישראל הם מלאים קדושה אף שהם דומים למצרים, כי גם את זה לעומת עשה אלקים כי גם כאן הי' הקטרוג מה נשתנו אלו מאלו, אך שהש"י מעיד עליהם שאין בלב ישראל רק אהבת הש"י.

God is a Man of War. God is His Name.

We learn in the Midrash (Esther Rabba) The wicked precede their names, as it is written, (I Samuel 25:25) Nabal is his name. (I Samuel 20:21) Sheva b. Bichri was his name. But the righteous come before their names, as it is written, (Judges 13:2) His name was Manoah. (I Samuel 9:1) His name was Kish. (Esther 2:5) His name was Mordechai. Because they resemble their Creator, as it is written, (Exodus 6:3) But my Name, God, I had not taught them.

ה' איש מלחמה ה' שמו, איתא במדרש [אסתר רבה ו' ג']. רשעים קודמין לשמן. [שמואל א' כ"ה כ"ה] נבל שמו. [שמואל א' כ' כ"א] שבע בן בכרי שמו. אבל הצדיקים שמן קודם להם. [שופטים י"ג ב'] שמו מנוח. [שמואל א' ט' א'] שמו קיש כו'. [אסתר ב' ה'] ושמו מרדכי. לפי שדומין לבוראן דכתיב [שמות ו' ג'] ושמי ה' לא נודעתי כו',

The meaning in our text where we apparently have God preceding His Name, is as follows. The reason the righteous are preceded by their names is that they have dominion over their hearts, their heart is in their custody, because 'his name' suggests desire and will, and it is also its *Gematria* - numerical value.

$(\text{רצון}) \quad \text{ר} = 200 + \text{צ} = 90 + \text{ו} = 6 + \text{ן} = 50 = 346. \quad (\text{שמו}) \quad \text{ש} = 300 + \text{מ} = 40 + \text{ו} = 6 = 346.$

והענין שנאמר כאן ה' שמו, דהנה הענין שנאמר בצדיקים ששמן קודם להן, הוא כי הם שולטין על לבם כי לבן ברשותן כי שמו מורה על רצון, וגם הוא בגמטרי' רצון כדאיתא במדרש [בראשית ל"ד י'],

The righteous are in charge of their hearts, but the wicked are in the custody of their hearts, as the Midrash teaches (Genesis Rabba 34:10). What it really means is that the righteous rule their wills and desires. And no matter what comes into their minds, they first sit with it, forcing it to rest and wait, then, if after scrutinizing it they don't feel it is the right thing to do, they don't do it.

והוא שהצדיקים שולטים על רצונם מה שיפול בדעתם, תחילה יתישבו אח"כ ובאם אין נכון לפניהם לא יעשו,

The wicked do just the opposite. They are in the custody of their hearts. Now, we learn in the Midrash (Yalkut Shimoni - B'Shalach 241) that the angelic lord of Egypt came to defend the Egyptians; to plead on their behalf, that God have compassion upon them. Then came the angel Gabriel carrying a brick and placing it before God, showing Him, 'See, this is what the Egyptians did to enslave the Jews.'

ורשעים הם היפך כי הן ברשות לבן, ואיתא במדרש [ילקוט בשלח רמ"א] כי השר של מצרים בא להמליץ על מצרים שירחם הש"י עליהם, בא גבריאל ונטל לבנה והניח לפני הקב"ה והראה לפניו שבזה שעבדו את ישראל,

The reasoning was this. Everything the Egyptians did, however wicked they were, it was still possible to say something good about them, to mitigate their evil with some merit; to suggest that perhaps there was some part of their hearts that leaned towards the good as well. And so, it was suggested, God might also look at them with compassion and treat them with mercy and look upon them kindly.

והוא כי בכל מה שהיו מצרים רעים וחטאים הי' עוד ללמד איזה זכות עליהם כי הי' נמצא בלבם נטויה לטובה קצת

ג"כ, ולכן גם הש"י ינהג עמם ברחמנות וישגיח קצת לטובה,

But, when Gabriel showed the brick to God, saying, 'Look at this wickedness with which they used to enslave the Jews. There was not a speck or spark of compassion in their hearts, not one inclination to goodness,' therefore the text says, 'God is His Name.' God chose to treat them Measure for Measure. Just as they were not inclined to take custody of their hearts, so too, God was not inclined to change His decision to allow His will to rule with the characteristic of *Din* - Strict Judgement. This is why the verse says, God is his name.

אך כאשר בא גבריאל והראה הלבנה היינו שברשעת הזאת ששעבדו את ישראל לא הי' בלכם שום נטויה לטובה, ע"כ אמר הש"י ה' שמו היינו מדה במדה כשם שאין להם שליטה על לבם כך הש"י לא ישנה רצונו ממדת הדין וזהו ה' שמו.

Who is like You among lords, Oh God. Who is like You empowered in holiness.

Who is like You among lords, means this: That although God's essential being is completely invisible to the eye of any creature, and none can grasp Him, as it is explained in the Talmud (Gittin 56b) Who is like You among the dumb.

מי כמוך באלים ה' מי כמוך נאדר בקודש כו', מי כמוך באלים, היינו שעצמותו ית' הוא נעלם מעין כל חי ואין אחד שישגיחו כמו שמבואר בגמ' [גיטין נ"ו:] מי כמוך באלמים,

Empowered in holiness means Explicitly. Everything which exists can be used as a window through which to see the Creator, because every creature bears witness to its Creator. Because on looking at anything, a person searching for God is always moved to ask, 'Who created these?'

ונאדר בקודש היינו מפורש כי על כל דבר יוכר מפורש מאוד כי יש בורא כי מכל הנבראים יתראה שיש בורא. כי על כל דבר בא בלב אדם המבקש ה' לאמור מי ברא אלה,

This then is the meaning of the liturgical poem *Ha'aderet V'Ha'Emuna L'chai Ha'Olamim* - The power and the faith (belong) to the Life of the Universe. Power refers to the explicit, while faith refers to the implicit, to the hidden, the unseen. For, whatever is not hidden requires no faith, it's only the hidden that needs faith.

וזה פי' האדרת והאמונה לחי העולמים, אדיר היינו מפורש ואמונה היינו בהעלם והסתר, כי הדבר שאינו בהעלם אין צריך אמונה רק הדבר שהוא בהסתר זה צריך אמונה,

The reason is this: The only thing obvious and explicit to the human eye is the question, 'Who created these?' And these two, i.e. the hidden and the obvious cannot coexist anywhere but in God alone.

והוא כי לעיני אדם אינו מפורש רק הפליאה מי ברא אלה, ואלו השנים היינו ההעלם והגילוי אינם מתאחדים רק בהש"י לבדו.

They went three days in the wilderness, and found no water.

Which means, that after the great events which occurred at the Red Sea, where they sang the Song, and the tremendous insights they were given, for there was the revelation of the Divine Presence, the *Shechinah*, as is explained in the Mechilta, Chapter III. 'Maid servants were shown visions at the sea of things that were not revealed to Ezekiel the prophet.' And then they went three days into the wilderness, and God did not fill them with anything new.

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, היינו אחר העסק הגדול שהי' להם בים סוף שהי' אומרים שירה, וההשגה הגדולה שהי' שם התגלות השכינה כמו שמבואר ראתה שפחה בים כו' ואח"ז הלכו שלשת ימים ולא השפיע להם הש"י שום התחדשות,

This is what it means "and they found no water". They found no desire, no longing, and they grew depressed. God showed Moses a tree. The Targum of Onkelos translates it, "God taught Moses a tree", meaning that God taught Moses how to solve the problem. The lesson was that it occurred to Moses that this downtime, this rest period without anything new, also contains light and favor from God. Since this is God's desire, it is also a profound gift.

וזה ולא מצאו מים היינו שלא מצאו שום תשוקה וחשק ונפל דעתם מאוד מזה, ויורהו ה' עץ ומתרגמין ואלפי' ה' אעא, היינו שהי' הש"י מלמד אותנו עצה היינו ששלח לדעתו שזאת השביתה והנייחא בלי שום עסק, בזה נמצא אור וטובה מהש"י מאחר שזה הוא רצונו ית' גם זה היא טוב העמוקה,

This is the meaning of the Midrash here, (Tanchuma 24) 'He made the bitter turn sweet'. And this is also the meaning and the reason that they were given there, in Marrah the Mitzvah Commandments of Shabbes and the Red Heifer, and they were also commanded about the courts system. Shabbes teaches us to see that it is God commanding that we worship Him by resting. If that's the case, why are we complaining?

וזה דאיתא במדרש עשה את המר מתוק, ואל זאת הכוונה ניתן להם שם במרה מצות שבת. ופרה אדומה ונצטוו על הדינין, שבת מורה היינו ראו כי הש"י נותן לכם מצוה שתעברו אותו במה שתשבתו וא"כ למה תלינו,

The Red Heifer teaches us about the future, for in the future God is one and His Name is one. There will be no worship; there will be no anger.

ופרה אדומה מורה על העתיד כי לעתיד יהיה ה' אחד ושמו אחד ואז יתבטל העבודה ולא יהיה אז שום כעס.

And 'Courts' hint at order; we must not always be reckoning and calculating how to push ourself forward to receive the good. There is an order to everything; it happens in a sequence, because that is what has to be in order for it to be fixed into the heart.

ודינין מורה על הסדר היינו שלא תחשבו עוד בכל פעם לדחוק את השעה לזכות לכל זה הטוב כי כל זה צריך להיות בסדר שיהיה נקבע בלב בלי שום שינוי.

They did not listen to Moses, and there were men who left over until morning, but it was infested with worms and stank.

The reason the manna went wormy and stank, is to show that their humility was false and decadent. After all, they knew that God was not going to abandon His people, Israel to hunger, but they were afraid that the manna would fall for every other Jew, but would not fall for them. This is false humility. A person is not supposed to believe himself to be worse than any other Jew.

ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בוקר וירם ממנו תולעים כו'. הענין שהורם תולעים ויבאש מורה שהי' בהם ענוה פטולה ובאושה כי זאת ידעו כי לא יעזוב הש"י את ישראל. אך מדאגתם פן ירד לכל ישראל מן ולהם לא ירד, וזהו ענוה באושה כי אין האדם צריך להחזיק עצמו שהוא גרוע מכל ישראל.

A reading from Tifferet Yosef pp. 53a

ספר תפארת יוסף – דף כ"ז. – פורים

We learn in the Talmud (Megillah 11a) R. Yochanan opened this *parshah*/portion with a quote from Psalm 98:3

Recalling God's loving kindness and faithfulness with the House of Israel, every corner of earth saw our divine salvation.

Now, when did all the corners of Earth see the salvation of our God, but in the days of Mordechai and Esther.

איתא בש"ס (מגילה י"א.) רבי יוחנן פתח לה להאי פרשתא מהכא זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועות אלהינו (תהלים צ"ח) אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועות אלהינו בימי מרדכי ואסתר וכו'.

His honor, my grandfather (R. Mordechai Joseph of Izbicy) explained it thus: 'Our divine salvation' referred to above, means the type of salvation that lasts forever, because God does nothing in passing, by the way or temporarily. And just as God is eternal, so is His salvation everlasting. As it is written, Isaiah 45:17

Israel's salvation is in God, an everlasting salvation.

With this we may begin to explain the Talmudic discussion; (Chullin 139b)

1. Where is there a hint to Haman in the Torah? It is written, *Hamin ha'eitz*. 'Can you have eaten of that tree from which I commanded you not to eat?' Don't read it, *hamin*, rather read it, Haman.
2. Where is there a hint to Esther in the Torah? It is written, *Anochi Hastair-Astir*. 'I will surely hide My face.' Do not read it *Hastair-Astir*, but Esther.
3. Where is there a hint to Mordechai in the Torah? It is written *Besamim Rosh - Mor D'ror*. 'Take choice spices, purest myrrh' and the Aramaic Targum of *Mor D'ror* is Mori-Dachya or Mordechai.

ביאר בזה כבוד אזמו"ר זללה"ה ישועת אלהינו נקרא ישועה כזאת שהוא קיים לעד כי אצל השי"ת אין שום אנב. וכמו שהוא קיים לעולמי עולמים כן ישועתו קיים לעולמי עולמים וכעין דכתיב (ישעיה מ"ה) ישראל נושע בד' תשועת עולמים. הענין בזה כדאיתא בש"ס (חולין קל"ט)
המן מן התורה מנין שנאמר המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת,
אסתר מן התורה מנין שנאמר אנכי הסתר אסתיר,
מרדכי מן התורה מנין שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש מור דרור ומתרגמינן מרי דכיא.

God created this world with a Tree of Doubt planted firmly in it, in order to make room for man's worship. For, if a person were always face to face with God there wouldn't be any space for his effort, and it could never be called, 'your toil'. (As it is written; Psalms 128:2, When you can enjoy the fruits of your own toil you are fortunate and it is good for you.)

Therefore, God conceals His great light behind screens, and the Jew by his work breaks through the screen. Nonetheless, a person can always see how within the concealment his comprehension is always one with the light of God, since it's obvious to him that God is doing the hiding. So he can see the light. But what follows from this is that the hiding may become so great and powerful, that it is impossible to see who is doing the hiding. And then a person may imagine that he's done something (God forbid) against the will of God.

היינו כי השי"ת ברא בעולם הזה והציב אילנא דספיקא בזה העולם והוא כדי שיהיה מקום לעבודת אדם כי אלו היה עומד אדם פנים בפנים להשי"ת לא היה שום מקום לעבודת האדם ולא היה נקרא יגיע כפיך. ע"כ הסתיר השי"ת את אורו הגדול בלבושים וישראל ע"י עבודתו יבקע את ההסתר. ומ"מ רואה האדם אפי' בהסתר ג"כ איך שתפיסתו נתאחד עם אור השי"ת כיון שרואה שהשי"ת הוא המסתיר וממילא רואה עדיין את אורו אבל מזה נסתעף שכ"כ גברה ההסתרה שלפעמים אינו רואה אפילו מי הוא המסתיר ונדמה לו בדעתו שח"ו עבר על רצונו.

Honestly, how is it possible to transgress against the will of God? So even from those who blaspheme and desecrate and act with malice aforethought, even from them comes the glory of heaven. As we see from the stories of Haman and Pharaoh in their time. So what if it's beyond their awareness? They and their awareness don't matter. It follows, therefore, that it is impossible to go against the will of God. Nevertheless, it's natural for people to imagine that they've transgressed on the will of God and cannot get back to the light of God.

That's what happened in the days of Haman, as we learn in the Talmud (Megillah 12a). Why were the Jews in that generation deserving of annihilation, because they enjoyed the banquet of that wicked man. But surely that can only be applied to those living in Shushan, the capital. Why did Jews all over the whole world deserve annihilation? It must have been, because they bowed to the idol. (In the days of Nebuchadnezar: Rashi)

At that time, God was so hidden that they couldn't see how it was possible for them to return to the light and they imagined that, God forbid, they were completely disconnected from the source. That's what is meant by the metaphor "they bowed to the idol". (They deserved to be destroyed precisely because they thought themselves cut off and unable to do *teshuva* and fix their mistakes. To believe that one is beyond redemption is *avodah zarah* – idolatory: tr.)

ובאמת איך שייך לעבור על רצונו ית' כי אפילו מאותם שמחרפים ומגדפים ועושים בודון גם מהם יש כבוד שמים

כמו מן המן ופרעה בשעתם ורק שהוא לנעלה מתפיסתם והם ותפיסתם נאכדו נמצא שאין יתכן כלל לעבור על רצונו ית' ורק מ"מ נדמה זאת להאדם שעבר על רצונו ית' ולא יחזור לאור ד'. וכמו שהיה בימי המן שאיתא בש"ס (מגילה י"ב) מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל באותו הדור כלייה מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו' אלה מפני שהשתחוו לצלם והיה כ"כ אז הסתרה שלא היה רואים איך אפשר לחזור לאור ד' ונדמה להם שח"ו נעתקים לגמרי מהשורש וזה מורה שהשתחוו לצלם.

Seriously, how could such a thing possibly happen to a Jew? A person has to know that God created him for a good purpose, and desires to do good to his creation, and everything is for the good of the person, as we learn in the Talmud, (Eruvin 13b) there was a debate at which it was decided it would have been easier for humankind not to have been created, than to have been created. His honor my grandfather explained, "Why did the sages of blessed memory use this exact phrase, 'it would have been easier' why didn't they say, 'it would have been better for a person not to have been created?'" He answers, that it really is better for us to have been created, because God created us to a good end, because God saw that it is worthwhile for everyone to go through life. Not just that the person doesn't lose by it, but that we all benefit and profit by having gone through life. What the sages were saying, is that it would have been easier for a person not to be born than to have been born because we live in constant fear of loss.

ובאמת איך שייך זה אצל ישראל כי האדם צריך לדעת שהשי"ת בראו לתכלית הטוב וחפץ להטיב לבריותיו והכל הוא למען טובת האדם. וכדאיתא בש"ס (עירובין י"ג) נח לו לאדם שלא נברא משנברא וביאר בזה כבוד אצמו"ר זלה"ה למה נקטו חכמים ז"ל בלשונם הלשון הזה ולמה לא נקטו טוב לו. ורק כי באמת טוב לו לאדם משנברא יותר משלא נברא כי השי"ת ברא את האדם לתכלית הטוב וראה שהאמת האדם לו יפסיד בזה העולם ולא עוד אלא שירויח ג"כ ורק נח לאדם שלא נברא יותר משנברא כי האדם בדעתו מפקח תמיד שמא ח"ו יפסיד. וממילא איך שייך שיסתעף מזה החסד פעולה זאת שידמה לישראל שח"ו יאבדו לגמרי ולא יוכלו לחזור לאור ד'.

1. Returning to what we discussed above, how could one imagine that in spite of this divine loving-kindness it is possible to commit a deed resulting in irretrievable and total destruction. How can one conceive of a sin that precludes us from returning to the light? That's what the Talmud meant when it asked what hint is there to Haman (to conceive of oneself as irredeemably damaged: *tr*) from the Torah? And answers that it is written, '*hamin ha eitz?*' 'Can you have eaten of that tree from which I commanded you not to eat?' The question that God is really asking Adam is this; do you think for a moment that you could have eaten from any tree, if I really commanded you not to eat of it, how could you imagine that you can transgress My commandment. Don't you know, isn't it obvious, that I created you for a good purpose?

וזה המן מן התורה מניין שנאמר המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת היינו שזאת השאלה שאל השי"ת את אדם הראשון האיך יכול לדמות בדעתך שזה העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת ועברת על הצווי הלא בראתי אותך לתכלית הטוב.

2. This explains why the Talmud then continues, where is there a hint to Esther in the Torah? It is written, *Anochi Hastair-Astir*. 'I will surely hide My face.' Meaning that I will hide even My concealment. This is what we can learn from that episode: that God's concealment in this world is so powerful that a person can't see when God is hiding, that God even conceals the fact that He is hiding. That's the meaning of the phrase '*hastair astir*', that God hides His concealment. And so from time to time, a person imagines he is completely lost, just as we Jews thought, at the

time of Haman.

2. וזה שסיים (שם) אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר היינו שדבר הזה ניקח מזה שכל כך גברה ההסתרה בעולם עד שאין אדם רואה מי הוא המסתיר שאפילו ההסתר זה ג"כ השי"ת הסתיר וזה ואנכי הסתר אסתיר. וממילא נדמה לאדם לפעמים שח"ו יאבד לגמרי וכמו שהיה שם בימי המן.

And so the Talmud asks the final question, where is there a hint to Mordechai in the Torah? It is written *Besamim Rosh - Mor D'ror*. 'Take choice spices, purest myrrh' and the Aramaic Targum of *Mor D'ror* is *Mori-Dachya* or Mordechai.

What this means is that once we all saw how it was possible for an individual to remain completely pure, even on the outside, as it is written, 'Mordechai does not bend or bow, he doesn't rise and is not moved by Haman.' That he was *Mori-Dachya*, Purest Myrrh, not merely a quality fragrance but completely free of any taint or trace or blemish. Mordechai remained pure, all the way through, even on the outside. He never succumbed for a single moment to the Haman-Thought or conceded that anyone can be utterly cut off from the light.

וזה שמסיים הגמ' מרדכי מן התורה מנין שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש מור דרור ומתרגמינן מרי דכיא היינו כיון שאנו רואין שנפש אחת היה שהיה מבורר על הלבוש ג"כ וכמו שנאמר מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ולא קם ולא זע ממנו וזה מרי דכיא שהיה נקי על הלבוש ג"כ.

Watching Mordechai we learned that there is never a justification for Jews to be destroyed, that to believe we are incapable of returning to the light is ridiculous, because everyone has an essential point which is always connected and bound to God, even at the times of greatest concealment, as we learn in the Talmud (*ibid*), 'even those who bowed to the idol in the time of Nebucadnezzar only did it to their face.' While looking at Mordechai everyone could see plainly that he'd only bowed to the idol and succumbed to the Haman-Thought on the outside, and that in his heart of hearts, he was still connected to God.

מאי משמע שבישראל אין שייך לומר שח"ו יאבדו ולא יוכלו לחזור לאור ד' רק בכל אחד ואחד היה נקודה טובה אשר היה נקשר בהשי"ת אפילו בעת ההסתר ג"כ. וכדאיתא (שם) הם לא עשו אלא לפנים והיו רואים בחוש כל אחד ואחד שלא עשה אלא לפנים ובעומק הלב היה נקשר בהשי"ת.

This brings us back to the beginning, when the Talmud says: When did all the corners of Earth see the salvation of our God, but in the days of Mordechai and Esther. Because that's when the whole world saw how in every Jew, even at times of overwhelming concealment, when it might be thought that they'd bowed to the idol; even then, in their heart of hearts, they are bound to God. This type of salvation is eternal. That's why it is called our divine salvation. Because it is the sort of salvation goes on forever and ever.

וזה אמתי ראו כל אפסי ארץ את ישועות אלהינו הימי מרדכי ואסתר כי אז ראו שבישראל אפי' בעת שההסתר גבר כ"כ שנדמה להם שהשתחוהו לצלם גם אז בעומק לבם היו נקשרים בהשי"ת. והישועה כזאת הוא ישועה שקיימת לעד ולזה נקרא ישועות אלהינו כנ"ל שישועה כזאת קיים לעולמי עולמים.
